

Формування національних інноваційних інтегрованих бізнес-структур як елементів інституціонального забезпечення сталого економічного розвитку

У статті викладено результати досліджень у сфері використання економічної інтеграції в сучасних умовах господарювання. Проаналізовано мотиви та чинники впливу економічної інтеграції на конкурентоспроможність та сталий розвиток суб'єктів господарювання, визначено негативні фактори в українській економіці, подолання яких дозволить збільшити випуск інноваційної та високотехнологічної продукції, запропоновано комплекс заходів щодо активізації інноваційних процесів за рахунок формування інноваційних інтегрованих бізнес-структур.

Ключові слова: інновація, інноваційний розвиток, інноваційні процеси, економічна інтеграція, інноваційні інтегровані бізнес-структури.

В статье изложены результаты исследований в сфере использования экономической интеграции в современных условиях хозяйствования. Проанализированы мотивы и факторы влияния экономической интеграции на конкурентоспособность и устойчивое развитие субъектов хозяйствования, определены негативные факторы в украинской экономике, преодоление которых позволит увеличить выпуск инновационной и высокотехнологической продукции, предложен комплекс мероприятий по активизации инновационных процессов за счет формирования инновационных интегрированных бизнес-структур.

Ключевые слова: инновация, инновационное развитие, инновационные процессы, экономическая интеграция, инновационные интегрированные бизнес-структуры.

This article presents the results of research in the area of economic integration in the modern business environment. Analyzed the motives and factors influencing economic integration on the competitiveness and sustainable development entities identified negative factors in the Ukrainian economy, overcoming which will increase the production of innovative and high-tech products, the set of measures to enhance innovation processes by forming innovative integrated business structures.

Keywords: innovation, innovation development, innovation processes, economic integration, innovative integrated business structure.

Постановка проблеми. Останнім часом процеси глобалізації й зростання динамічності середовища господарювання, поєднані з інформатизацією суспільства, стають основою переходу до нової моделі економічного розвитку національної економічної системи. Поряд із цим відбувається

ускладнення умов ведення конкурентної боротьби й актуалізується потреба виходу національних товаровиробників на світовий ринок. Підтримка ж ефективної зовнішньоекономічної діяльності товаровиробників можлива лише за умови зростання їхнього потенціалу. Одним із напрямів такого зростання є розширення інтеграційних процесів і виникнення інтегрованих структур бізнесу.

Розвиток економіки як на світовому, так і на національному рівні характеризується поширенням інтеграційних тенденцій і частковим пом'якшенням конкурентної боротьби принципами кооперативності взаємодії. Дані тенденції відбуваються на фоні формування інформаційної економіки знань, якій також властиве певне інтеграційне підґрунтя.

Відсутність чітко вираженої юридичної структури у більшості національних інтегрованих бізнес-структур (далі ІБС) обумовило потребу орієнтації на пошук оптимального співвідношення елементів окремих ІБС з точки зору досягнення їх стратегічного призначення.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Інтеграційні процеси не є винятковим явищем для вітчизняної економіки. За часів СРСР існували тісні й стійкі господарсько-економічні зв'язки між основними ланками єдиного народногосподарського комплексу. Між тим і у пору функціонування планово-централізованої системи державного управління інтеграційні процеси відповідали парадигмі, раціональній з огляду на тодішні обставини. По-перше, інтегроване комплексотворення здійснювалося на командно-адміністративних засадах із чітко визначеними для підприємств постачальниками та споживачами, яким вони продавали продукцію за твердими закупівельними цінами. По-друге, існували розбіжності в матеріальних інтересах господарюючих суб'єктів сировинного і переробного виробництва.

З початком ринкових перетворень, поступовим переходом до вільного ціноутворення колишні інтеграційно-економічні зв'язки між господарюючими суб'єктами значно послабилися. Саме тому необхідність становлення економічної інтеграції у принципово нових умовах, які склалися у нашій країні, є першочерговою основою конкурентоспроможності суб'єктів господарювання.

Метою статті є розкрити сутність та визначити роль економічної інтеграції для вітчизняних підприємств в умовах сучасного господарювання, обґрунтувати процес формування національних інноваційних інтегрованих бізнес-структур як

елементів інституціонального забезпечення сталого економічного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Мотивація до економічної інтеграції в сучасних умовах господарювання ґрунтується на її визначенні як цілеспрямованого та безперервно керованого процесу консолідації виробничого, науково-технічного, технологічного, кадрового, фінансово-грошового, інтелектуального, споживчого та інших існуючих потенціалів підприємств на основі єдності стратегічних цілей їх господарської діяльності заради створення сприятливих умов ведення бізнесу та отримання прибутку.

Поштовхом до об'єднання вітчизняних суб'єктів господарювання є такі спонукальні чинники, як необхідність налагодження нових виробничо-технологічних зв'язків; структурна перебудова виробництва, неможлива без координації усіх «кілець» технологічного ланцюжка; потреба в залученні інвестиційних ресурсів, а також зростання трансакційних витрат у результаті зміни характеру взаємовідносин між підприємствами внаслідок ринкових трансформацій [6–10].

До інтеграції підприємства підштовхують ще і прагнення зайняти монопольне становище, збільшити доступ до інформації та заощадити на роботах із розробки і створення нових видів продукції.

Одним із головних елементів процесу економічної інтеграції є визначення цілей (майбутнього стану об'єкта управління, що сприймається як бажаний для досягнення), які визначає власник підприємства. Генеральна ціль економічної інтеграції в середовищі підприємств полягає в посиленні їхніх конкурентних позицій.

Класифікація цілей економічної інтеграції підприємств [5–7]:

- досягнення ефекту масштабу виробництва;
- об'єднання науково-дослідної роботи та впровадження інновацій;
- здешевлення доступу до інформації;
- ліквідація дублюючих функцій у діяльності;
- об'єднання системи маркетингу;
- об'єднання дилерських та сервісних мереж;
- прагнення зменшити податковий тиск;
- збільшення обсягу продаж;
- збільшення власної ринкової частки, яка належить товарам підприємства;
- диверсифікація діяльності;
- підвищення якості продукції, що випускається;
- наявність взаємодоповнюючих ресурсів;
- можливість отримання великих контрактів;
- захист від поглинання;
- покращення управлінських процесів;
- захист від конкуренції;
- підвищення рівня інвестиційної привабливості;
- забезпечення фінансової стійкості;
- підвищення статусу перед інвесторами та закордонними партнерами;

– налагодження зв'язків з відповідними державними та місцевими органами влади.

Функціональні напрями економічної інтеграції залежать від поставлених цілей та вибору об'єкта інтеграції і направлені на досягнення оптимального балансу між ефективністю діяльності та стабільністю позицій підприємства на ринку. Так, наприклад, економічна інтеграція в сфері маркетингу націлена на створення спільних систем поставок та збуту. Об'єктом виробничої інтеграції є продукт, що випускає підприємство, та технології його виробництва. Фінансова інтеграція передбачає формування такої структури капіталу, при якій показники ліквідності та платоспроможності відповідатимуть вимогам ринку, створюються передумови залучити більше кредитних ресурсів і зменшити ризики, пов'язані з їхнім погашенням.

Управлінська економічна інтеграція передбачає консолідацію зусиль менеджменту декількох підприємств у сфері їх керування з метою усунення дублювання фікцій управління та підвищення ефективності їх виконання. Метою економічної інтеграції в сфері інновацій є спільна організація науково-дослідної роботи та запобігання невдач під час трансферту нововведень. При соціальній інтеграції відбувається погодження дій персоналу підприємств з його орієнтацією на конкурентоспроможне функціонування підприємств. Об'єктом екологічної інтеграції є об'єднання спільних зусиль з метою запобігання негативному впливу на довкілля [5, 6].

Позитивними наслідками інтеграції підприємств у ринковій економіці є: їх пристосування до несприятливих обставин; досягнення фінансово-економічного ефекту; зміна форми власності та організаційно-правового статусу, технологій та методів управління виробництвом; отримання переваг у відносинах з контрагентами, а також із державою. Наступним кроком у визначенні шляхів підвищення конкурентоспроможності підприємств за рахунок використання економічної інтеграції є осмислення ефективних її форм.

Одне із завдань економічної інтеграції – розв'язати проблеми структурних змін, що мають відбуватися в українському суспільстві і вкрай потрібні нашій економіці у вигляді підтримки її безперервної реструктуризації і модернізації; формування майбутніх секторів зростання; формування національних інноваційних систем. Саме на основі інтегрованих бізнес-структур стає можливою реалізація флагманських великомасштабних загальнонаціональних інноваційних та інвестиційних проектів.

Специфікою інтегрованих бізнес-структур є також широка участь у них гнучких підприємницьких структур малого і середнього бізнесу, що активно сприяють формуванню «інноваційних точок зростання».

В економічній інтеграції головними компонентами є: інноваційність, розвиток взаємодопомоги, поєднання кооперації з конкуренцією та поширення взаємообміну інформацією, знаннями, ноу-хау та патентами.

Важливою рисою такого підходу є необхідність змін у поведінці людей на користь довіри, а також формування

необхідного рівня інноваційної культури. Результатом цих змін стає налагодження ефективних кооперативних, інноваційних, організаційних, інституціональних та інших зв'язків між приватними та державними інститутами, що співпрацюють у формі інтегрованих структур бізнесу [3, 5, 6].

Феномен ефективності інтегрованих бізнес-структур як мережевих інноваційно-економічних полягає ще й у тому, що вони є альтернативою галузевому підходу, властивому традиційній схемі розвитку виробництва. Саме ІБС найбільш чітко відображають сформовану до початку нового століття глобальну економіку як мережеву систему, засвідчуючи провідну тенденцію в еволюції глобального виробництва.

За таких обставин створення національних інноваційних бізнес-структур є ефективнішим способом подолання кризи в Україні та посилення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, адже це своєрідні комплекси підприємств, промислових компаній, дослідницьких центрів, наукових та навчальних установ, органів державного управління, профспілок, громадських організацій, союзів, груп за інтересами, що формуються шляхом консолідації навколо законодавчо визначених пріоритетів інноваційної діяльності та формування мереж спеціалізованих постачальників, основних виробників та споживачів, пов'язаних технологічним ланцюжком і взаємодоповнюючих один одного [3, 5, 6].

Висновки

Ефективним інструментом посилення здатності підприємств протистояти зовнішнім загрозам та викликам є економічна інтеграція. До об'єднання українські підприємства підштовхують спонукальні чинники маркетингового, виробничого та управлінського характеру. Їх окреслення, у сукупності із визначеними передумовами консолідації та цілями, які прагне досягти підприємство, налагоджуючи зв'язки із партнерами, відкриває перспективи визначення виду економічної інтеграції. В середовищі, що розглядається, види взаємодії різняться за сферою дії інтеграції, методом її реалізації, способом формалізації, характером інтеграційних зв'язків та функціональними напрямками.

Інноваційні ІБС мають формуватися як осередки реалізації національних пріоритетів через формування мережевої економіки інноваційного типу і виступати колективними інституціональними учасниками сучасної інноваційної економіки. Як правило, ні існуюча галузева структура, ні наявність високотехнологічних галузей, ні навіть існування фінансових можливостей і підтримуючого реформи й інновації апарату

не гарантують повною мірою сталий розвиток регіонів та країни. Аналіз показує, що успіхи економічного розвитку країн у передкризовий період та стійкість до подолання кризи визначаються насамперед наявністю базових інноваційних інститутів: державних і приватних, формальних і неформальних, економічних, соціальних та політичних.

Нині у світі ІБС є одними з найефективніших механізмів швидкої дифузії інновацій у виробництво і забезпеченим високою конкурентоспроможності товарів, послуг, підприємств та регіонів.

Список використаних джерел

1. Василенко В.А. Стратегии и инновации в системе менеджмента: [учеб. пос.] / В.А. Василенко, И.Е. Мельник. – М.: МГИУ, 2001. – 418 с.
2. Василенко В.О. Теория та практика розробки управлінських рішень: [навч. пос.] / В.О. Василенко. – К.: ЦУЛ, 2002. – 420 с.
3. Гохан П. Слияния, поглощения и реструктуризация компаний / П. Гохан. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2004. – 741 с.
4. Дибач І.Л. Методика визначення конкурентної позиції невеликого підприємства / І.Л. Дибач // Формування ринкових відносин в Україні: Зб. наук. праць Наук.-дослід. екон. ін-ту. – К., 2009. – Вип. 2 (93). – С. 10–14.
5. Матыцин А.К. Вертикальная интеграция: теория и практика: монография / А.К. Матыцин. – Ин-т микроэкон. – М.: Изд. дом «Новый век», 2002. – 367 с.
6. Парсяк В.Н. Малий бізнес в системі корпоративних відносин: монографія / В.Н. Парсяк. – Херсон: Олді-плюс, 2003. – 456 с.
7. Портер М. Международная конкуренция. – М., Международные отношения, 1993. – 580 с.
8. Портер М.Е. Конкуренция. – М.: Издавничий дім «Вільямс», 2005. – 608 с.
9. Burgelman R. A. Maidigue M. A. Strategic Management of Technology and Innovation. – Homewood, Illinois. IRWIN, 2004.
10. Devlin G., Bleackley M. Strategic Alliances – Guidelines for Success // Long Range Planning. – 1988. – Vol. 21, №5. – P. 18–23.
11. Dussauge P., Garrette B., Mitchell W. Learning from Competing Partners: Outcomes and Durations of Scale and link Alliances in Europe, North America and Asia // Strategic Management Journal. – 2000. – Vol. 21, №2. – P. 99–103.
12. Feldman V. P., Audretsch D. B. Innovation in Cities: Science based Diversity // Specialization and Localized Competition–European Economic Review. – 1999. – №43. – P. 409–429.
13. Porter Michael E. Clusters and the New Economics of Competition // Harvard Business Review. – 1998. – November–December. – P. 77–90.